

Carmen Popa în dialog cu Maia Ciobanu

*“Muzica rămâne comunicarea la modul absolut,
cea în care mintea, sufletul, spiritul
devin transparente și permeabile”*

În cadrul generos al muzicii contemporane românești, **Maia Ciobanu** reprezintă o voce aparte; creator înzestrat, dinamic, laborios – care cultivă cu pasiune, meșteșug și dezinvoltură genuri muzicale dintre cele mai diferite, recunoscut pentru *feeling*-ul său absolut special vis-à-vis de mediul electroacustic – generând combinații sincretice surprinzătoare, originale; un muzician cu concepții, opinii și

atitudini ferme –
întotdeauna temeinic,
prompt și în mod
nuanțat argumentate; un
profesionist sobru,
exigent, performant,
erudit, sensibil, implicat
în mod constructiv în
viața Uniunii; un intelect
superior ce-și asumă cu
inteligentă *elitismul*.

Știam că Maia
Ciobanu este o
parteneră ideală de
conversație - într-adevăr

discuția a fost pe cât de firească, relaxată, directă, pe atât de plină de miez.

Stimată Maia Ciobanu, sunteți o personalitate distinctă a muzicii românești actuale, care se bucură de notorietate atât în plan național cât și internațional - cartea dvs. de vizită este mai mult decât edificatoare în acest sens (lucrările dvs. sunt interpretate în Italia, Spania,

Portugalia, Franța, Suedia, Belgia, Albania, Grecia, Germania, Elveția, S.U.A., Australia, Argentina ș.a.m.d., înregistrate în țară și străinătate; ați susținut conferințe despre muzica dumneavoastră la invitația unor Universități din Elveția, Germania, Suedia, ați fost președinte al juriului Concursului Internațional de Compoziție *Jeunesse Musicale* 2008; doctor în muzică al Universității Naționale de Muzică București, coordonator între anii 1995-2002 al Centrului de informare asupra muzicii contemporane - CIMC, președinte al Secțiunii Naționale Române a SIMC - între 2002/2003, fondator și prim editor-șef al periodicului *Contemporary Music – Romanian Newsletter* - prima publicație a SNR - ISCM - în limba engleză; fondator, alături de Institutul Francez din București al Festivalului de muzică contemporană "Ascultă și vei înțelege", dar și al grupului **ALTERNATIVE** – cu un concept inovator asupra structurării și derulării unui concert, etc.) Care au fost momentele cheie care v-au marcat devenirea?

Cred că există două momente-cheie a ceea ce foarte frumos ați numit « devenirea mea », ambele în perioada adolescenței. Primul a fost o alegere, al doilea - o întâlnire uluitoare.

Eram elevă la clasa celebrei profesoare de pian Ada Năsturel, veche prietenă a tatălui meu, dar oscilam între sunete și cuvinte: compuneam diverse piese camerale și eram în același timp pasionată de literatură – citeam enorm, făceam parte din redacția entuziastă a unei proaspăt înființate reviste a școlii. La un moment dat, a devenit clar că era momentul să mă hotărâsc pe ce cărare s-o apuc. Balanța s-a înclinat definitiv în favoarea sunetelor!

De ce, totuși, această alegere ?

Într-o perioadă în care cuvintele erau suspecte, muzica era singura care îmi putea oferi independența totală a exprimării, libertatea atât de necesară modului meu de a gândi, de a exista. Condiționările politice de atunci au dispărut, au fost înlocuite de altele și mă bucur în continuare

de incomparabila lipsă de constrângere pe care o oferă muzica, de imposibilitatea de a mima, de a-ți falsifica personalitatea.

Al doilea moment-cheie a fost un șoc și un «coup de foudre» mijlocit de binecunoscuta emisiune TV Teleenciclopedia – care mi-a pus în față Sagrada Familia a lui Gaudi. Mi-amintesc uluirea că așa ceva poate exista, că o asemenea minunăție a putut fi concepută și modelată în real; impactul unei revelații ale cărei urmări nu le-am putut descifra decât mult mai târziu.

Bineînțeles, datorez enorm unor artiști care mi-au fost profesori la Liceul de muzică și la Conservator: minunat de imprevizibila Rodica Șutzu și cerebrala Aurora Ienei – la pian, apoi câțiva intelectuali de rasă: Aurel Stroe, Dan Constantinescu și Ștefan Niculescu (un prototip al «maestrului»), în mod special profesoara mea la compoziție - Myriam Marbé.

Revenind la statutul d-voastră actual, la notorietatea de care vă bucurați, care credeți că au fost pașii mai importanți realizați de muzica românească – în ansamblul ei - în ultimele două decenii ?

Există câteva câștiguri indubitabile pentru muzica românească de după decembrie '89: deschiderea comunicării și a informației, precum și o atitudine mai relaxată în ceea ce privește orientările estetice. Cred că sunt pași importanți pentru viața noastră muzicală și, chiar dacă niciunul nu certifică valoarea, ei favorizează structurarea unui «altfel» de a gândi și de a înfăptui sonorul; de asemenea, constituie premiza unei excelente promovări a creației naționale.

Cum întotdeauna există măcar două fețe ale aceluiași medalii, deschiderea și diversificarea pot deveni - pentru caracterele slabe sau insuficient închegate - semnalul fals încurajator al superficialității, al evaporării criteriilor și ierarhiilor.

Din păcate, observația d-voastră este cât se poate de justă, iar din perspectivă axiologică, alarmantă,

îngrijorătoare chiar pentru spiritele mereu treze. Vă rog, detaliați !

Avantajele și primejdiile unui mediu estetic și comunicațional mai permisiv ca niciodată sunt observabile în primul rând la nivelul noilor generații. Tinerii noștri compozitori fac eforturi reale de a fructifica evantaiul atât de divers al opțiunilor care li se oferă. Reușitele sunt adesea remarcabile, încurajate neobosit de variate burse, concursuri, festivaluri, proiecte ce le sunt destinate la nivel național și internațional. În această privință e un mare noroc să fi tânăr artist într-o epocă în care atât mediul social – politic cât și presa acordă o susținere necondiționată generațiilor post decembriste, când, mai mult ca niciodată, valoarea nu mai trebuie “să aștepte ca anii să o măsoare”, când s-a renunțat la atitudinea frustrantă de care generațiile anterioare au “beneficiat”, la piedicile puse în calea dialogului, a comunicării cu colegii și instituțiile de peste granițe.

Același context social și mediatic inspiră însă egalitarismul valorilor, îl justifică prin prim-planul permanent acordat criteriilor materiale care exercită o nemaiîntâlnită amenințare și presiune asupra mediului artistic, inclusiv asupra vieții muzicale, a existenței de zi cu zi a muzicienilor, deformează modul de a gândi și crea al viitorilor compozitori, al viitorilor interpreți, dăruiește de prea multe ori aceiași lauri talentului și nontalentului.

Cu alte cuvinte, criteriile specifice judecăților estetice, artistice au fost devansate sau chiar substituite de cele proprii marketingului sau de cele ce țin de cu totul alte interese. Și nu numai atât...

Aceasta este realitatea. Mai trebuie adăugat faptul, nu lipsit de importanță, că au fost anulate interdicțiile de ordin ideologic, estetic, religios și este foarte bine așa; au apărut însă mult mai durele interdicții financiare. S-au eliberat energiile individuale, dar egoismul cinic și agresiv s-a considerat și se consideră în continuare autorizat să acționeze.

Într-adevăr, reacțiile colaterale, secundare, au fost în măsură nesemnificativă estimate, însă unele reglementări vitale, în vederea însănătoșirii culturii, artelor, nu sunt tardive. Dimpotrivă....

Momentul actual este o excelentă și binevenită sită a vocației, a autenticității, pentru că obligă la o alegere fundamentală: cea între Materie și Idee.

Pe fondul distructiv în care societatea actuală (și nu e vorba numai de România) aruncă cultura, spiritul și se aruncă și pe sine însăși, este bine să observăm și să folosim ceea ce este (încă) pozitiv: deschiderea estetică și informațională, disponibilitatea la nou, la diferit, adaptabilitatea comunicării, uneori chiar a structurilor organizatorice și manageriale. Progresul există deci, el este însă vizibil mai ales la nivelul principiilor, are un caracter virtual pe care fiecare dintre noi și – foarte important – fiecare instituție (fie ea de stat sau ONG) – poate sau nu avea șansa de a-l transpune în real.

Funcțiile artelor, în general – estetica, de cunoaștere/comunicare, formativă, energetică, dau sens existenței acestora. Ce interesează, prevalează, în muzică, în contextul actual?

Funcția estetică este cea mai nesemnificativă în acest moment, societatea actuală – centrată exclusiv pe obiectivele materialiste – nu mai are timp pentru contemplația frumosului ca atare și, în ciuda declarațiilor demagogice, este total dezinteresată de spiritualitate. Involuția culturii, inclusiv faptul că muzica simfonică interesează o elită din ce în ce mai rarefiată și marginalizată până la excludere din viața socială, toate acestea sunt urmare a contextului socio-politic actual.

Pe de altă parte, instabilitatea criteriilor, haosul instaurat în ierarhizarea valorilor mă feresc să regret decăderea funcției estetice, funcție care nu a sporit nicicând prestigiul social al artistului.

În ceea ce privește funcția formativă ca și cea energetică se petrece un fenomen foarte interesant. Muzica continuă să aibă un rol formativ major în societatea de azi, chiar mai puternic decât în epocile anterioare, deoarece ea este mult mai prezentă, de fapt excesiv de prezentă (evident, nu mă refer la muzica simfonică). Succesul imens al show-bizz – ului nu ar fi posibil fără prezența copleșitoare a muzicii de divertisment. Ea este inclusă nu numai în industria de spectacol, ci și în publicitate, în mass-media, are funcția hârtiei de împachetat știri, noutăți politice sau sportive, produse comerciale; are de asemenea o funcție ambientală foarte importantă.

Consumăm muzică mai mult ca oricând într-o societate interesată exclusiv de destinul său material și care este hotărâtă să infuzeze energie și bună dispoziție angajaților săi pentru maxima lor eficientizare. Atmosfera de petrecere permanentă (nu discut aici nivelul estetic) indusă de ambientul sonor al vieții noastre de zi cu zi – în autobuze, taxiuri, magazine, parcuri, la radio sau tv - echivalează normalul cu optimismul obligatoriu. **Aceasta este funcția formativă reală a muzicii actuale** așa cum o dorește sistemul socio-politic modern.

Mi se pare revelator faptul că liniștea este o excepție și a devenit practic un lux; societatea economiei de piață ține să ne asurzească tocmai pentru că este conștientă de rolul formativ esențial al muzicii. Cetățeanul este bombardat cu spam sonor; în acest fel nu mai are când și cum să gândească, să judece pe cont propriu.

În acest context, compozitorul – ideal vorbind – devine un luptător de guerillă. Alegând calea Artei și ocolind producția de bunuri sonore, se situează implicat în afara sferei sociale, devine un paria și o entitate periculoasă pentru semenii săi. Cum ar putea fi altfel atunci când ceea ce oferă este bucuria ascensiunii (spirituale, emoționale), când cere efortul minții și al sufletului, când, vizavi de plăcerea comodă vândută la un preț bun pe toate tarabele economiei de piață, el oferă aventura și riscul.

În ceea ce mă privește, cred că fiecare dintre funcțiile pe care le-ați enumerat are propriul său rol; aş adăuga o funcție esențială și total disprețuită azi – funcția spirituală.

Muzica **este** cunoaștere și comunicare, ambele cu impact maxim în zona emoției și a spiritului. În mod paradoxal poate, transferul de date pe care muzica îl operează are cea mai mare eficiență și directete în zona subconștientului și a supraconștientului. Din această cauză muzica **vorbește** în primul rând în planul instinctiv și în cel transcendențial, iar forța sa de penetrare în aceste zone nu are egal. Am putea spune – o artă a extremelor.

În același timp muzica reușește să transfere modele de structurare, de gândire, facilitând comunicarea peste timp. Cel care ascultă operele lui Monteverdi, Mozart, Bach, Stravinski are sentimentul unui dialog miraculos, al unui acces instantaneu la modul de gândire al compozitorilor respectivi.

Multe se pot spune despre comunicarea prin muzică – pentru mine însă ea rămâne dialogul exemplar, comunicarea la modul absolut, cea în care mintea, sufletul, spiritul devin transparente și permeabile. Nu cred în “inevitabilele” concesii care ar trebui operate de dragul comunicării cu publicul; sunt de părere însă că publicul trebuie ajutat și încurajat să acceadă la adevăratele valori, facilitându-i-se accesul la informația corectă, eliminând din calea sa piedicile false, inutile.

Referindu-ne la resorturile de profunzime ale procesului creator, credeți că există un raport de determinare viață-creație sau doar unele lucrări au caracter biografic?

Nu văd cum ar putea absenta elementul biografic dintr-o operă de artă, oricare ar fi ea și oricui ar aparține. Desigur, anumite lucrări au o mai mare încărcătură subiectivă, acest lucru se întâmplă atunci când tensiunile propriei existențe sunt mai puternice.

Bineînțeles că este important să lămurim ce înțelegem prin termenul de “biografic”: dacă ne referim la

evenimente cuantificabile e una, dacă înglobăm în acest termen anume evoluții emoționale și/sau spirituale, este altceva. Un artist însă vorbește întotdeauna despre el însuși – acesta este întotdeauna subiectul relevant. Narcisismul, egocentrismul său este însă în mod paradoxal generozitate, căci atunci când vorbește despre sine, un artist adevărat vorbește și mărturisește despre fiecare dintre noi. Numai așa se instituie Comunicarea. Diferența între omul comun și artist este că un om obișnuit comunică cotidianul, un artist vorbește despre esența umană, operează cu arhetipuri, deschide probleme fundamentale.

Aveți tematici preferate, orientări estetice predilecte, deschideri sugerate de anumite sfere de interes?

Sunt preocupată de explorarea câtorva teme importante pentru mine; unele au un caracter tehnic foarte concret, altele țin de o anume strategie compozițională sau psihologică, altele aparținând sferei filosofice și spirituale.

Cred că aceste teme sunt vizibile în tot ce am creat până acum; anumite lucrări s-au coagulat însă în cicluri în care o anume problematică, o anume idee este dominantă, așa cum se întâmplă cu piesele din ciclurile **Decor**, **Ostinato**, **Jurnal** sau **Nr. 273,16**.

M-a interesat astfel reducerea mijloacelor, excluderea efectelor, simplitatea arhitecturii - toate acestea sunt vizibile în cele 5 **Decor**-uri, piese camerale pentru 2-3 instrumente, de mică întindere, scrise fără a apela la niciun fel de exhibiții de virtuozitate. **Decor**-ul vizează lumea interioară, descrierea unor "scenografii" lăuntrice, a unor climate fragile notate în cheia discreției și a calmului.

Ciclul **Ostinato** utilizează variante ale unui binecunoscut și experimentat principiu tehnic, cu efectele cele mai diverse în plan psihologic. El conține până acum două piese, una de muzică electroacustică, iar alta, camerală.

O altă tematică care mă preocupă este cea a intersecțiilor și a unor fertile sinteze între sursele electroacustice și cele tradiționale; i-am dedicat piese de

mare întindere: **Concertul pentru pian și mediu electroacustic, Concertul pentru percucie și mediu electroacustic, Cantata “Cele șase peceți”,** etc.

O “clasă de compoziții” destul de recentă are ca siglă numărul **273** sau mai exact **273,16** – este numărul de grade Kelvin corespunzător cu 0 grade Celsius – unde formele se topesc, iar stările devin fluide, în permanentă reconfigurare. Aici se înscriu **Trio-ul nr. 273 op. 2 “Contraste apropiate” și Nr. 273,16 – Intersecții** pentru saxofon alto, violă și mediu electroacustic.

Știu că și alte aspecte ale fenomenului muzical v-au stârnit interesul creator...

Mă preocupă intens problemele care țin de strategia comunicațională, de vectorul creator – public. Așa a apărut la un moment dat grupul **ALTERNATIVE**, dar și ciclul **Comentarii**-lor în care am vizat o altă problemă, cea a integrării unei piese în structura unui concert. **Comentariile** se segmentează în mai multe părți care sunt încrustate între diferitele piese ale unui concert de muzică nouă și includ reacțiile interpreților la diferitele opus-uri asemenea unor discrete microinterviuri.

O problemă total diferită este cea vizată în ciclul **Jurnal** – lucrări de mari dimensiuni, cu o substanță densă. Caracterul este predominant narativ, dramatic, iar mijloacele tehnice și de expresie sunt mult mai complexe. Fiecare **Jurnal** se bazează pe caracterul autobiografic imanent al operei de artă, pornește de la premiza că “cv”-ul lăuntric al unui artist se află în chiar opus-urile sale. Ele dezvoltă, rînd pe rînd, tot ceea ce este memorabil în viața sa, înșiruindu-se ca veritabile însemnări zilnice ale artistului. Atunci când memoria reiterează idei sau fragmente ale unor muzici anterioare, sensurile se remodelează sau chiar se pot distorsiona.

În sfârșit, ultimele mele lucrări - **“Just passing through...”** și ciclul **Manifestelor elitiste** au în comun o temă primordială: balanța Etern – Efemer.

Dintre Manifestele elitiste, **Manifest elitist 3** a avut un puternic impact în mediul cultural-artistic românesc și nu numai... Elita, percepută și asumată ca “stare a spiritului” constituie o redimensionare inovatoare a interpretării conceptului; iar cel mai important fapt e acela că întreaga d-voastră creație susține artistic acest CREDO.

Cred că elita este indispensabilă; ea se asumă.

Elita încearcă să urnească lucrurile care stau ori să le devieze pe cele aflate în mișcare (evoluție/involuție). Atunci când elita ajunge la o soluție, când transformarea nu mai e percepută ca esențială, încetează a fi o elită.

Cred într-adevăr că elita este o stare a spiritului. Spre deosebire de permanenta mișcare pe care o generează, elita este o stare dincolo de bine și rău, de moral / imoral sau de orice alte categorii cu care suntem obișnuiți să cântărim dihotomic ori în nuanțe de gri-uri unde orice valoare de adevăr între 0 și 1 este plauzibilă.

În ceea ce privește cele trei **Manifeste**, ele sunt foarte diferite și în același timp perfect convergente.

Manifest elitist 1 este o lucrare multimedia (care poate fi auzit și ca o piesă de muzică electroacustică în sine) cu rol de “pilot” al ciclului, purtând un mesaj multidirecțional (informațional, estetic, filosofic). **Manifest elitist 2** este o “muzică pură”, o piesă camerală foarte scurtă oferită ansamblului elvețian “Ensemble für neue Musik - Zürich” în urma unei comenzi. **Manifest elitist 3** (publicat în Actualitatea Muzicală, apoi în revista CULTURA) este în primul rând o “luare de atitudine” etică și estetică pe care am considerat-o imperios necesară și clarificatoare pentru modul meu de a gândi, de a crea și a acționa.

Care sunt direcțiile stilistice, tehnicile componistice abordate care vă reprezintă?

Tehnicile componistice mă preocupă strict în măsura în care sunt potrivite și necesare scopului meu - acela de a construi o muzică care mă exprimă și cu care pot comunica.

Nu am niciun un fel de reținere sau de prejudecată în a face apel la orice tehnică, aparținând sau nu oricărei estetici, dacă aceasta servește scopului artistic și nu pot spune că o anumită tehnică mă reprezintă mai mult decât alta. Cât despre diferitele direcții stilistice, aceasta este o problemă importantă pentru mine din punct de vedere teoretic și didactic. Dacă vrem să folosim diferitele “sertare” muzicologice, cred că aş putea fi înregimentată în aceeași măsură în categoria “spectraliştilor” – căci am folosit și voi mai folosi cu plăcere această tehnică, în cea a “arhetipalilor” – dat fiind interesul meu în uzitarea esențelor tari ale lumii sonore, a autorilor de “teatru instrumental”, desigur a postmodernilor (vezi tendința la ironie și autoironie, diversele intruziuni poli, pluri și mai ales metastilistice) de care mă diferențiez prin importanța primordială pe care o acord **Sensului și Ierarhiei.**

Ca să spun drept însă, cel mai mult și mai mult mi-ar plăcea să fiu clasată, dacă e neapărată nevoie de o etichetă, într-un curent descinzând din lumea lui Gaudi, cel care a realizat fluxul continuu, feed-back-ul mineral - vegetal, animal - uman, comunicarea materiei cu transcendentul.

Există o permanentă preocupare pentru realizarea unor sinteze artistice, inedite puzzle-uri sincretice. Există o motivație...

Lumea de azi este – mai mult decât epocile precedente - absorbită de vizual, iar manifestările artistice cu mesaj spiritual – fatalmente neconvingătoare sub aspect financiar - sunt împinse spre dispariție de industria divertismentului atotbiruitor. Divertismentul domină agresiv zona spectacolului și zona media. Informația “trebuie” să conțină distracție, pedagogia “trebuie” să fie amuzantă și atractivă, iar învățământul “trebuie” să devină seducător sau să dispară.

Suntem într-o “civilizație” în care se afișează disprețul cinic față de efortul intelectual, în care se vând emoțiile ieftine și se cumpără en gros platitudinile – toate acestea sunt mai repede vizibile în cultura spectacolului.

Un spectacol însă poate trimite în aceeași măsură spre exterior și spre superficial ca și spre zonele cele mai înalte ale spiritului, de aceea prefer să nu asociez conceptul de spectacol cu exhibarea accesibilității cu sclipici și zorzoane.

A miza pe spectacol înseamnă pentru mine a miza pe o mai mare complexitate și eficiență a comunicării, a oferi propriului mesaj mai multe șanse de a fi receptat atunci când sonorul intră în dialog cu verbul, gestul, imaginea. Pot enumera multe lucrări născute la întâlnirea muzicii mele cu scena, de la piese aparținând teatrului instrumental (**“Știi tu episodul în care...”**), sau conținând secțiuni de această factură (**Concertul pentru percuție și mediu electroacustic, Simfonia a II-a... dinspre Enescu**), la spectacole muzical-coregrafice și multimedia de anvergură (**Visul ascuns, Eu, nu, Jurnal '99, Alternative, Cioburi de ploaie, Du-te vino, Closed**)

În **ALTERNATIVE** am propus o nouă formulă de a cărei eficiență sunt convinsă și pe care sper s-o pot relua – cea a spectacolului “învelit” în spectacol, de fapt într-un pre-spectacol cu rolul de a sensibiliza publicul pentru miezul consistent și modern al evenimentului propriu-zis.

Parcursul d-voastră profesional v-a fost într-un fel favorabil, în sensul că destinul v-a oferit posibilitatea – pe care ați valorizat-o întotdeauna cu dăruire și inteligență – de a evolua și a vă manifesta plenar în diverse medii artistice. Raportarea la celelalte arte ține de vocație dar și de atitudine. De aici și remarcabila disponibilitate de a vă intersecta cu celelalte domenii artistice în mod inedit, expresiv și persuasiv.

Am colaborat și colaborez cu artiști coregrafi aparținând diferitelor generații – de la Miriam Răducanu la Raluca Ianegic, de la Liliana Iorgulescu la Andreea Căpitănescu. Am o colaborare captivantă cu Marilena Preda-Sânc – artist vizual de notorietate internațională care a semnat nu numai video-ul “Climate” – prezentat în Concertul

– portret din 2009, ci și grafica volumului de poezie semnat de fiul meu Tudor Mihai Cazan.

Fiecare epocă a istoriei muzicii a fost preocupată într-un fel sau altul de crearea unor genuri și forme artistice care să reunească și să resintetizeze diferitele arte, într-o variantă fie nespectaculară (liedul, cantata, oratoriul) fie scenică (opera, baletul, iar în zilele noastre - spectacolele de sunet și lumină, spectacolele muzicale, coregrafice și multimedia, ș.a.m.d.)

Perioada actuală cunoaște o efervescentă fără precedent a formelor și genurilor de sinteză în care caracterul spectacular predomină. Sunetul, gestul, lumina, verbul se topesc în evantaie multicolore, dar în acest moment nu cred că se poate vorbi în mod cinstit de vreo variantă sincretică stabilă, exceptând teatrul instrumental și teatrul-dans.

Mediul electronic este o condiție *sine-qua non* a majorității lucrărilor d-voastră. Ce rol îi acordați acestui mai recent dar important gen?

Mediul electroacustic îmi oferă o maximă libertate la nivelul organizării temporale – cea mai importantă dimensiune a muzicii.

A organiza timpul înseamnă a organiza gândirea. Acesta este momentul magic al **Sensului**, momentul – cheie, ca să spun așa. Știu că majoritatea muzicienilor se lasă absorbiți de dimensiunea coloristică fascinantă pe care o oferă muzica electroacustică, dimensiune desigur spectaculoasă. Nu mai vorbim de un aspect foarte important pentru orice creator: controlul absolut asupra tuturor parametrilor, posibilitatea de a “fantaza” la infinit și în cele mai mici detalii cu înălțimile, duratele, nuanțele și în mod cu totul special cu spațiul. Nu mai vorbim de faptul că experiențele din spațiul electroacustic mi-au schimbat viziunea de ansamblu asupra lumii sonore, inclusiv asupra muzicii instrumentale și simfonice.

De fapt, mediul electroacustic este pur și simplu încă un instrument, care se adaugă lumii simfonice. Fereastra pe

care acest nou instrument a deschis-o larg pentru mine este în primul rând cea a modelării timpului.

Muzica este o artă temporală. Timpul muzical este un concept complex. În afara observațiilor consemnate deja, care este opinia d-voastră cu privire la acest aspect fundamental al artei sunetelor?

Eu cred în timpul pluristratificat, sau, ca să fiu mai explicită, sunt convinsă că însăși existența noastră se desfășoară pe mai multe nivele ale organizării timpului, nivele care au o ordonare clar personalizată, dar care comunică și se intersectează conform unei logici rafinate și nu întotdeauna accesibile. Mai mult încă, eu cred că fiecare dintre noi poate observa, provoca sau participa la asemenea "întâlniri" ale diferitelor straturi ale temporalității. Există, așa cum explica Eliade, timpul cotidian, există Marele Timp, există o temporalitate organizată omogen, previzibil, precum și o alta în care aleatoriul este suveran; mai mult încă, se poate "circula" în timp, poți să fii inclus sau chiar să provoci incursiuni temporale. Așa cum diferitele sisteme sonore se pot suprapune și interacționa, tot astfel se întâmplă cu cele mai variate moduri de organizare a temporalității. Fundamental este însă impactul structurii temporale asupra gândirii, asupra Sensului. Această aventură în timp care este Muzica descrie probabil cel mai bun drum spre autocunoaștere și Adevăr.

Cum se reflectă raportul tradiție – inovație în creația dvs.? Dar în muzica actuală, în general?

Așa cum am mai spus, nu am niciun fel de rețineră sau prejudecată în a folosi orice tehnică, desigur și orice formă, orice arhitectură, clasică sau nu – în funcție de ceea ce mi-am propus. Cred că e bine să ai tolba tehnicilor componistice cât mai bogată, doar așa poți opera în deplină libertate, iar fantezia își poate întinde aripile. Am apelat la organizarea academică a ciclului simfonic în prima mea **Simfonie – Jurnal '88**, la organizarea de tip repede – lent

repede a concertului instrumental în **Concertul pentru pian și mediu electroacustic**, la conceptul variațional în **“Tăcere cu variațiuni”**, în prima parte a **Simfoniei I** sau în **Decor V pentru 2 flauți și nai**, la cel ostinato în ciclul cu același nume, am folosit tehnica spectrală, metastilismul, etc. Mă stimulează să iau ca punct de plecare o structură clasică și să o vizualizez într-o altă cheie, dar aceasta este numai una din posibilele opțiuni. Sunt o adeptă a conceptului bibliotecii lui Borges – cred deci nu numai într-un timp pluristratificat, ci și într-o arhitectură pluristratificată, deschisă, desfășurată pe mai multe paliere, în care își au locul variate structuri, punctând oricând conexiuni neașteptate. Cred în inovațiile care apar sub egida Sensului. În istoria muzicii, în istoria artei, în perioada actuală inclusiv, inovațiile majore apar la maturitate și doar în mod excepțional în perioada tinereții, deoarece ele sunt soluții ce necesită un anume timp de coagulare, o experiență, acumularea și sintetizarea unor informații.

Deschiderea față de nou este o atitudine cu funcția unui punct de pornire în lungul și complicatul drum al Artei. I se alătură obligatoriu o mare responsabilitate a substanței sonore, a motivațiilor.

Ce rol a avut, are pianul în întreaga d-voastră activitate?

Pianul a fost prima mea posibilitate de a modela sonorul, e atât de aproape de mine încât nici nu-l mai simt ca instrument exterior ci ca un organ de simț inclus. Prin el am înțeles prima oară bucuria de a face muzică, de a dialoga oricând cu Bach, Mozart, Stravinski sau atâția alții. Și acum îmi face plăcere să cânt la pian și regret din tot sufletul că ziua nu are mai multe ore și că nu am putut să aloc suficient timp unei posibile deveniri interpretative.

Cu toate acestea, nu am dedicat decât două lucrări pianului: **Da suonare** – o lucrare foarte dificilă tehnic și **Concertul pentru pian și mediu electroacustic**. Mult mai multe lucrări am imaginat pentru clarinet (**Concertul pentru clarinet și orchestră, Veni-va ! pentru clarinet și mediu**

electroacustic, Decor I și Decor IV, etc.) din cel puțin două motive: flexibilitatea unică în plan expresiv și tehnic a instrumentului și existența atâtor soliști autohtoni de înaltă clasă cu care am avut colaborări excelente. Mă interesează însă orice instrument și am scris lucrări pentru flaut, violoncel, violă, trombon, nai, chitară, saxofon – majoritatea lor grație întâlnirii cu soliști de excepție. Un alt “instrument” preferat este percuția, cât despre vioară, aici e vorba de o iubire mai veche și, după **Invizibila strună, Jurnal '99, Concertul pentru vioară și orchestră**, sper să scriu și alte lucrări pentru ea, de asemenea pentru alte instrumente de coarde, inclusiv pentru cvartet; cât despre interesul meu pentru “instrumentul” numit orchestră, cel mai bine vorbesc concerte și simfoniile scrise până acum.

Credeți în nevoia de modele?

Nu am simțit niciodată nevoia de modele, nu am înțeles niciodată această așa-zisă necesitate. Un creator are idei, nu modele. De modele se ocupă industria, croitorii și firmele de modeling.

Există însă personalități față de care am o admirație totală și cu care mă simt înrudită în profunzime ca mod de a gândi și de a mă exprima. Este vorba Gaudi, Brâncuși și Borges.

Gaudi – cel mai important pentru mine – pentru simțul continuității și al unei permanente evoluții, pentru spontana fluiditate de la organic la anorganic, de la tradiție la avangardă, de la natural la artificial, de la improvizație la rigoare, de la simetrie la asimetrie, de la arhitectură la sculptură, culoare, verb, de la vegetal la animal, uman, sacru, alăturând și conectând substanțe aparent disjuncte spre o unică semnificație.

Brâncuși - pentru siguranța cu care a legat ceea ce este mai profund național cu ceea ce este mai profund universal, pentru economia de mijloace, pentru perfectă adecvare a tehnicilor, a soluțiilor meșteșugărești care pot întrupa Spiritul.

Borges - pentru conceptul Bibliotecii și pentru uluitoarele sale intuiții asupra Timpului, pentru apetitul comunicării cât mai simple, mai adevărate, mai exacte.

Toți trei pentru a se fi lăsat devorați de Idee, pentru curajul de a fi fericiți întru Artă, pentru disocierea de orice formă de snobism, pentru dezinteresul față de bani, titluri, decorații, pentru munca acerbă și foamea de Adevăr.

A-i considera modele mi se pare o aroganță; înseamnă a le nega totala unicitate și a crede în posibilitatea de a concretiza o variantă a unor existențe și creații de nereluat.

Vă mulțumesc.